

היום נלמד בעזרת ה':

ברכות דף לו

הגמרא מתרצת על השאלה איך יתכן שמברכים על שמן זית בורא פרי העץ: מדובר באדם שחושש בגרונו (= כאב גרון), ולצורך רפואתו הוא אוכל אניגרון עם הרבה שמן, שאז השמן עיקר, והחידוש הוא - שלמרות שאוכלו לרפואה בכל זאת מברך בורא פרי העץ, כיון שנהנה.

האוכל קמח חיטה: נחלקו האמוראים האם מברך בורא פרי האדמה - כמו בשמן זית שלמרות שהשתנה נשאר כברכתו של הפרי, כך הקמח נשאר כברכת החיטה (= הכוסס חיטים כמות שהם מברך 'האדמה'). או שמברך שהכל - כיון שלקמח יש "עלויא אחרינא" (= מעלה נוספת שיכול להגיע אליה, דהיינו פת) א"כ הקמח יצא מכלל חיטה ולכלל פת לא הגיע, ולכן הוא יורד לברכת שהכל. לדעה זו גם האוכל קמח שעורים מברך שהכל למרות שהוא גורם לקוקיאני (= תולעים במעיים), כיון שנהנה.

קורא: קורא הוא ענף צעיר של דקל. בשנה הראשונה לגדילתו הוא רך וטוב למאכל, ובשנה השניה הוא מתקשה ונעשה עץ. נחלקו האמוראים האם ברכתו בורא פרי האדמה - כיון שהוא פרי, או שהכל - שכיון שסופו להתקשות כעץ הרי הוא מוגדר כבר מעבשיו ל'עץ'. ולמרות שעל צנן מברכים בורא פרי האדמה אפילו שסופו להתקשות, הסיבה היא כיון שצנן כוונת הנוטעים אותו היא לאוכלו כשהוא רך. אבל דקל לא נוטעים אותו בשביל הקורא, ולכן הקורא לא נחשב פרי.

צלף: צלף הוא עץ שגדלים בו כמה דברים שראויים לאכילה: (1) אביונות = פירות האילן. (2) קפריסין = הקליפה שעל האביונות. (3) תמרות = סוג של פרי הגדל בתוך העלים ובולט החוצה. (4) עלים.

כל אלו ראויים לאכילה בצלף, וכוונת הנוטעים את הצלף היא בשביל כל סוגי הפרי, הקליפה, והעלים. ולכן על העלים ועל התמרות מברכים בורא פרי האדמה, על האביונות ועל הקפריסין מברכים בורא פרי העץ.

דין ערלה: אילן מאכל ב- 3 השנים הראשונות לאחר נטיעתו יש לו דין ערלה, ואסור באכילה ובהנאה. איסור ערלה נוהג רק בפירות ולא בשאר דברים הגדלים באילן, וכן לא בירקות. מדאורייתא איסור ערלה נוהג רק בארץ, ומדרבנן אף בחו"ל.

(המשך בדף הבא ↓)

אמר רב יהודה משמו של רב: הרוצה לאכול צלף של ערלה בחו"ל, זורק את האביונות ואוכל את הקפריסין. ולמרות שגם האביונות וגם הקפריסין הם פירות, ואסורים משום ערלה (מדרבנן), רב סבר כרבי עקיבא שרק האביונות הם פירות. ומכך רב משמיע לנו חידוש: ש"כל המיקל בארץ, הלכה כמותו בחו"ל" - ולכן בחו"ל מותר לאכול קפריסין של ערלה.

כלאי הכרם: אסור לזרוע ירק בכרם, אבל אילן מותר. נחלקו בית שמאי ובית הלל האם צלף הוא ירק ואסור לזרוע אותו בכרם, או שהוא אילן ומותר.

שומר לפרי לענין ערלה: הקפריסין (= הקליפה שעל האביונות) הם "שומר" לפרי. איסור ערלה נוהג אף בשומר לפרי שנאמר: "וְעַרְלֹתֶם עֲרַלְתוּ אֶת פְּרִי" - את הטפל לפרי, שאף הטפל לפרי נאסר מדין ערלה. א"כ לכאורה היה צריך להיות הדין שקפריסי ערלה יאסרו באכילה אף לדעת רבי עקיבא?

שומר לפרי לענין טומאה: אוכל טמא מטמא אחרים רק אם יש בו כשיעור ביצה. ואף אם האוכל פחות מכביצה, ה"שומר" יכול להשלים את האוכל לשיעור ביצה, ואז הוא יטמא אחרים. ולכן ה'פיטמא' של הרימון (= הפרח שבראש הרימון) מצטרפת עם הרימון לשיעור כביצה, כיון שהיא שומר לפרי. אבל ה'נץ' (= שערות סביב הפיטמא) לא מצטרף, כיון שהוא "שומר על גבי שומר".

איסור הפסד פירות שביעית: אסור לקצוץ אילן בשנת השמיטה, כיון שבכך מפסיד את הפירות שבאילן. דין זה נלמד מהפסוק "וְהִיְתָה שְׁבֵת הָאָרֶץ לְכֶם לְאֲכֹלָה" - לאכלה ולא להפסד. הגמרא מבארת מאיזה שלב אסור לקצוץ.

דין ברכת פלפלים יבשים (= פרי שלאחר שמתייבש נעשה חרוף, וטוחנים אותו לתבלין): לרב ששת 'שהכל', ולרבא לא מברכים עליו כלל כיון שהוא נעשה לתבלין, ואין דרך לאוכלו בפני עצמו.

דין ברכה על תבשיל שמעורב בו מחמשת מיני דגן: נחלקו האמוראים מה מברכים על חביץ קדרה (= מאכל מבושל וסמיך שעשוי מקמח שמן ודבש) האם 'שהכל' כיון שהדבש עיקר, או 'מזונות' כיון שהקמח עיקר. הגמרא מסכמת שמסתבר שברכתו 'מזונות' כדעת רב ושמואל שסוברים שכל מאכל שיש בו מחמשת מיני דגן ברכתו 'מזונות'. (אף שהם רק מיעוט בתערובת, מפני חשיבותם).